DE LA VERBIER LA BADEN-BADEN

(Costin Popa – 18 octombrie 2009)

Festival în Alpii elveţieni

În cantonul Valais, foarte aproape de pasul Grand Saint Bernard, la 1500 m altitudine, mica staţiune rezidenţială Verbier duce o existenţă tihnită. Tot timpul anului este deschisă amatorilor de turism şi sporturi sau celor cu destui bani ca să-şi permită un sejur luxos în Alpii elveţieni. Nu cred că am văzut hoteluri clasificate mai jos de patru stele. Faţă de cei 2700 locuitori permanenţi, în iarnă numărul vizitatorilor atinge 35000. Spre a atrage, era firesc ca municipalitatea să se gândească, pentru sezonul cald, şi la un festival de muzică clasică. Fiinţează nu de mult, doar din 1994, dar se simte că la mijloc sunt fonduri importante. Prestigiul s-a căpătat rapid. Sunt invitaţi instrumentişti de renume, cântăreţi faimoşi, dirijori celebri. Există şi o orchestră proprie, special destinată festivalului. De pe afişul ediţiei 2009, aş nota câteva nume, nu fără un scop precis. Iată-le: dirijorii Kurt Masur, Charles Dutoit şi Yuri Temirkanov, pianiştii Evgeny Kissin, Martha Argerich, Jean-Yves Thibaudet, Nelson Goerner şi Teo Gheorghiu, violoniştii Joshua Bell, Julian Rachlin, Dimitri Sitkovetsky şi Renaud Capuçon, violoncelistul Mischa Maisky. Ei bine, toţi aceştia au fost şi oaspeţi ai Festivalului Internaţional George Enescu, o dovadă (mai era nevoie?) că suntem în primă linie europeană şi mondială. La Verbier li s-au mai adăugat, în vara lui 2009, pianiştii Lang Lang şi Emanuel Ax, precum şi contratenorul Philippe Jaroussky, alături de nume importante ale scenelor de operă.

Regulat, pe parcursul ultimelor două saptămâni din iulie, festivalul atrage un public select şi foarte elegant care urcă străzile orăşelului, pe sub cablurile telecabinelor, până la Sala Médran, un auditorium oarecum improvizat cu cca 2000 de locuri, de fapt un uriaş cort în care instalaţiile acustice dau perfecta senzaţie de natural şi unde, evident, nu există fosă.

Don Bryn

Spectacolul liric al lui 2009 a fost versiunea semi-scenică a operei **Don Giovanni** de Mozart, în regia Marthei Keller. Cunoscuta actriţă elveţiană nu se află la prima confruntare cu o mizanscenă. **Dialogurile carmelitelor** de Poulenc (Opéra National du Rhin), **Lucia di Lammemoor** (Washington National Opera şi Los Angeles Opera), **Don Giovanni** (Metropolitan Opera) au fost primele ei incursiuni în lumea lirică. La Verbier a folosit la maximum spaţiile din jurul orchestrei, în faţă, în spate şi în lateral, a avut imaginaţie şi i-a transformat pe cântăreţi în veritabili actori de teatru. Nu a fost foarte greu, toţi având apetenţă pentru jocul scenic bine adâncit şi expresiv.

Deşi anunţate pe afiş, trei vedete au lipsit de la întâlnirea cu publicul – Edita Gruberova, care la aproape 63 de ani pare că vrea să bată recordul de vârstă al sopranelor de agilitate, mezzosoprana Susan Graham, o stilată interpretă aflată la apogeul carierei şi excelentul tenor Matthew Polenzani. În locul lor, Donna Anna a fost Anna Samuil, Donna Elvira - Annette Dasch şi Don Ottavio – Michael Schade. Se pare că anulările de spectacole au devenit o modă în rândul celor mari.

Verbier a fost şi punctul terminus pentru Bryn Terfel în rolul Don Giovanni. După ce l-a dus pe culmi de măiestrie, odată cu reorientarea repertoriului către abordări mai dramatice, bas-baritonul galez l-a abandonat. Pro memoria, a oferit o lectură plină de nuanţe, cu rostire implicată a

recitativelor şi articulare a aparté-urilor, care au sporit în consistenţă imediat după primele scene, atingând apogeul de rafinament. Există în vocalitatea lui Bryn Terfel agilităţi neaşteptate pentru calibrul său de glas şi aria **Finch'han dal vino**, a „şampaniei", explodează ca o jerbă de artificii. Tot aşa, în serenada **Deh vieni alla finestra**, legato-ul capătă virtuţi de senzualitate care o seduc chiar pe... frumoasa spectatoare din primul rând, căreia artistul - în complicitate cu regizoarea - îi rezervă astfel o surpriză muzicală de neuitat, ca amintire estivală. Mai apoi, tălmăcirea ariei **Metà di voi quà vadano** a fost de o minuţiozitate vecină cu filigranul.

La toate acestea, s-a adăugat marea performanţă a lui Terfel din scena morţii eroului, concepută cu un tragism inimaginabil, declanşare zguduitoare de energii în confruntarea fatală cu spiritul Comandorului. Acceptând provocarea şi clamându-şi crezul, artistul a iradiat o tulburătoare dezlănţuire de revoltă, de acerbă rezistenţă la supliciul venit prin implacabila voce „de dincolo" a celui pe care îl ucisese.

Duelul cu impresionantul glas al bas-baritonului Thomas Quasthoff a fost de teribil impact dramatic.

Parada vocilor masculine a continuat cu basul René Pape, într-un expozeu somptuos ca sonoritate, omogen şi generos timbrat. Poate că umorul şi comentariul subtil i-au scăpat pe alocuri interpretului lui Leporello dar impresia generală a fost foarte bună.

Destul de stins, de şters, a fost Michael Schade. Un Don Ottavio amorf, la care nuanţele au venit din excesiv de multă emisie falsetto în aria **Dalla sua pace**. Sunete „nazale" mi-au indicat o oarecare prudenţă de abordare a ariei **Il mio tesoro**. Este posibil ca tenorul, în acea seară, să nu fi fost în cea mai bună dispoziţie vocală.

Cu mobilitate şi sugestie a cântat tânărul şi puţin cunoscutul bas american Robert Gleadow (Masetto). O promisiune.

Seducţie

În fine, superbele doamne, în rochii de concert, cu decolteuri generoase (la modă!), l-au făcut să vibreze pe cuceritorul Don. Şi nu numai pe el. Anna Samuil are o voce lirică, de reală rotunjime sopranilă şi frazează elegant. Incisivitatea atacurilor acute ale ariei Or sai, chi l'onore lipseşte iar vocalizele ariei **Non mi dir** o găsesc puţin temătoare. Sunt mici reproşuri care nu îi umbresc prestaţia, ci îi arată cât de aproape se află de ideal. Mai puţin „prezentă" ca volum de glas, dar cu bună implicare stilistică a fost soprana Annette Dasch, într-un rol pe care l-a prezentat şi la festivalul salzburghez. În schimb, surpriza şi mai plăcută a venit din partea tinerei şi delicatei Sylvia Schwartz, Zerlina cu intonaţie precisă şi muzicalitate în derularea perlajelor partiturii, soprană lirico-lejeră căreia viitorul îi poate rezerva multe apariţii de succes. Ariile **Batti, batti, o bel Masetto şi Vedrai carino** au fost minunat interpretate.

La pupitrul celor două ansambluri, Verbier Opera Festival şi Collegiate Chorale, s-a aflat Manfred Honeck, desigur impulsionat de platoul de vedete. Ba chiar s-a văzut antrenat de Don Bryn în scena din cimitir, care i-a împărtăşit câteva... „secrete".

La Verbier, un spectacol bine proporţionat ca lectură stilistică în spiritul de dramma giocoso dar care şi-a păstrat atmosfera de vacanţă, aşa cum a dorit şi regizoarea Marthe Keller.

Seară rusă

Faţă de Verbier, Baden-Baden (55000 de locuitori) este mult mai cunoscut. Şi faimos, cu parfum de epocă. Cochetul oraş din landul Baden-Württemberg face parte din lanţul celor cu mari cazinouri, în concurenţă directă cu Monte Carlo. Pelerinajul la mesele de joc se face în lux şi glamour dar adună şi simpli împătimiţi ai riscului. Şi aici, municipalitatea a găsit de cuviinţă să organizeze un festival clasic, numai că durata lui este pe tot parcursul anului. O stagiune completă, cu concerte simfonice, camerale, recitaluri, spectacole de operă şi balet, totul în compania unor mari vedete itinerante de gen. Inaugurată în 1995, noua sală de 2500 de locuri este actualmente cea mai mare din Germania, depăşind-o cu puţin pe aceea de la Berliner Philharmonie, „Zirkus Karajani". La Festspielhaus Baden-Baden, în smokinguri şi rochii lungi, spectatorii păşesc pe un impecabil covor roşu, înainte de a servi o cupă de şampanie Veuve Cliquot, Taittinger sau Moët et Chandon. Lucru pe care pot să-l facă şi înainte de intrare, pe platoul din faţa sălii. Atmosferă bayreuthiană.

De câteva stagiuni, Valery Gergiev şi ansamblurile teatrului Mariinsky din Sankt Petersburg sunt invitaţi permanenţi în lunile de vară. În 2009, o seară a reunit două opusuri lirice clasice ruse, **Aleko** de Rahmaninov şi **Iolantha** de Ceaikovski.

Un subiect ofertant, tratat de Rahmaninov într-un singur act, adaptare a libretistului Vladimir Nemirovici-Dancenko după poemul lui Puşkin, **Ţiganii**, ne introduce în lumea pribegiei fără sfârşit, în care iubirea fierbinte se împleteşte cu sângele, gelozia cu crima. Pana de peisagist a compozitorului se simte de la primele acorduri, rău prevestitoare chiar în atmosfera de nuntă (imaginaţie inedită a regizorului Mariusz Treliński pentru o seară de amintiri de şatră, în jurul focului) şi partitura se derulează într-un simfonism pregnant, abundând în dansuri, interludii, coruri. Rahmaninov extrage totul din orchestră, din culorile ei, chiar cu preţul sacrificării pe alocuri a dramaturgiei, cum spuneam, seducătoare ca tematică. Mă gândesc la momentele de mare tragism care marchează finalul, mai puţin construite gradual şi cu destul convenţionalism.

Pentru rolul titular, Valery Gergiev l-a invitat pe bas-baritonul canadian John Relyea, o voce dominatoare şi tăioasă. Pagina cea mai cunoscută a operei, cavatina lui Aleko, a fost interpretată cu multă pasiune. În jurul lui Relyea, Veronika Djioeva (Zemfira), Sergey Skorokhodov (Un tânăr ţigan), Segey Aleksashkin (Tatăl Zemfirei), Elena Vitman (Bătrâna ţigancă), glasuri robuste mai mult sau mai puţin focusate, cântăreţi buni şi actori pe măsură.

Anna Netrebko...

... super-starul mondial al zilei, a fost titulara operei **Iolantha**. După concediul de maternitate, revenise deja pe eşichierul liric cu câteva luni înainte. Stârnind aprecieri diverse. Şi în această pagină, remarcam unele distorsiuni în preluarea unui rol solicitant ca Lucia din opera donizettiană. La Baden-Baden însă, cu o partitură eminamente lirică, fără nevoia de a face faţă agilităţilor stratosferice, soprana rusă s-a simţit în largul ei. A expus o voce caldă, de moliciunea şi culoarea mierii, cu unduiri şi inflexiuni fluide. Emoţionanta poveste a frumoasei fete care îşi recapătă vederea, iubirea care încoronează deznodământul fericit, iată pretexte romantice care merg, ca surse, de la basmul lui Andersen, prin piesa danezului Henrik Hertz **Fiica regelui René**, la libretul lui Modest Ceaikovski. Anna Netrebko a găsit în personaj tot ce i-a trebuit ca să expună şi să

captiveze - visare, bucurie, amar, dragoste, revelaţii. A jucat cu priceperea ei obişnuită de cântăreaţă-actriţă, a plutit ca un fulg, s-a dăruit cu totul, sincer şi seducător.

Alături de ea, în rolul Contelui Tristan Vaudémont, ar fi trebuit să se afle Rolando Villazón. Ce cuplu! Numai că mexicanul a fost nevoit să-şi întrerupă activitatea pentru tot anul 2009 din motive medicale. Delicata operaţie pe corzile vocale a reuşit şi chiar în aceste zile, pe website-ul propriu, tenorul îşi anunţă reintrarea cât mai curând, într-un repertoriu selectiv. Bine gândit, întrucât riscurile la care s-a supus până acum, se vede, i-au dăunat.

În locul lui, la Baden-Baden s-a aflat pe scenă un artist în ascensiune, l-aş putea numi - judecând după reclamă - chiar vedetă, polonezul Piotr Beczała. Este un tenor de fascinant lirism, susţinut printr-un glas limpede, bine sudat între registre. Arcele de frază sprijinite de suflul lung, pe ţesătură vocală ascendent-acută, sunt chiar spectaculoase. Poate că interpretul Beczała este puţin mai rece şi chipul nu-i înfăţişează trăirea dar cântul are o poezie cu totul remarcabilă, împlinită prin mezzevoci şi falsetti bine cumpănite în context expresiv.

Surpriza pentru mine a fost tânărul bariton Alexei Markov (Robert), cu voce generoasă şi extinsă, cu apetenţă pentru frazarea cu sens. A dovedit-o în arie şi nu numai. Pe parcursul unicului act al operei **Iolantha**, am fost în proximitatea unui cântăreţ aflat în pragul unei cariere importante.

Alături de cei trei, au mai cântat Mikhail Kit (René), Alexander Gergalov (Ebn-Chakia, medicul arab salvator al ochilor Iolanthei), Andrei Zorin (Almerik, scutierul regelui), Fiodor Kuznetsov (într-un excelent rol de compoziţie, Bertran, portarul castelului), Natalia Evstafieva (Marta, soţia lui Bertran), Eleonora Vindau şi Ekaterina Sergeeva (prietenele Iolanthei).

Cele două opere au fost coproducţii între Teatrul Mariinsky şi Festspielhaus Baden-Baden, în care regizorul Treliński a fost anturat de Boris Kudlička (decoruri simple, ultra stilizate, cu mult metal, în care forma camerei Iolanthei – un cub rotitor de sticlă - a apărut ca o rezolvare interesantă), de Magdalena Musiał (costume de inspiraţie clasică) şi de light-designer-ul Marc Heinz (cu rol foarte important în jocurile de lumini care au simbolizat revenirea Iolanthei la viaţa normală).

Opusul ceaikovskian abundă în imagini idilice, în pagini de romantice şi în confruntări puternice, totul închegat într-un tot unitar solid construit. Sub bagheta dinamică şi expresivă a lui Gergiev, instrumentiştii şi vocaliştii din cor au simţit spiritul şi au cântat cu apetenţă, cu dăruire. Ce poate fi mai minunat pentru muzica rusă decât tălmăcirea oferită de cei veniţi din spaţiul autentic?